



KATEHEZA I KATEHETSKI GOVOR

Milan Šimunović

Problem govora u katehezi postaje sve više katalizator poteškoća u katehiziranju i u sastavljanju katehetskih priručnika. Sve više prevladava mišljenje da je to jedno od najtežih pitanja, kako u teologiji, tako naročito u katehezi danas. Osjeća se, naime, određen jaz između katehetskih izričaja i očekivanja vjeroučenika. Pri tom treba dodati da i marksistička misaona komponenta i rječnik, prisutni u suvremenom mentalitetu i duhu mladih generacija, pozivaju na hitno premišljanje našeg govora u predstavljanju evanđeoske poruke. Jednom riječju, osjeća se potreba prilagođavanja jezika Crkve, njezine teologije i njezinih katekizama suvremenom egzistencijalnom mentalitetu.

Potrebno je najprije postaviti pitanje: koliko nam u tome pomaže govor, a posebno jezični izražaj? „Govor” i „jezični izražaj” jesu li isto ili nisu? U neku ruku jesu jer za nekog kažemo: „Ovaj čovjek ne govori” ili „Neće da govori”, misleći pri tom obično da ne govori ili neće da govori *jezikom*, tj. da se ne služi „jezičnim izražajem”; ali nekad kažemo i ovako: „Sve mi je rekao svojim pogledom”, „priroda govori o Bogu”, „nebesa kazuju slavu Božju...” (psalmi) itd. „Govor” je dakle i nešto drugo od pukog „jezičnog izražaja”, nešto šire, bogatije i ljudski obuhvatnije. Kad govori čitav čovjek, drugima se on potpunije

očituje i saopćava. Ili drukčije rečeno: kad čovjek govori, ne govori samo jezikom (grlom, glasom, ustima...) nego i drugim „izražajnim putem”: npr. pogledom, izrazom lica, pokretom tijela (mahanje rukom, mahanje glavom, dizanje ruku, obaranje glave), čovjek govori čitavim svojim stavom.

Zadatak nam je da ukažemo na pomoć koju suvremena kateheza – u prenošenju vjere i kao poruke i kao iskustva – ima od našeg govora, a napose od govora jezika (usmenog, verbalnog) jer nema kateheze gdje ne bi odjeknula ustima glasno izgovorena riječ, nema kateheze bez „jezičnog izražaja”. S tim u vezi rađa se pitanje: koji je u stvarnom prijenosu vjere (kao poruke, ali nadasve kao iskustva) udio „jezičnog izražaja”? To znači, koliko uspješno prenosimo pravu vjeru kad samo pričamo i pripovijedamo? Drugo je pitanje koliko se naša kateheza mora, pored usmenog izražavanja, oslanjati i na druge načine govora (slika, glazba, rad, slavlje, stav tijela).

Cilj kateheze jest dati kršćanski smisao životnim iskustvima. Bitna je u tom zadatku važnost komunikacije, u prvom redu verbalne.

GOVOR I LJUDSKO ISKUSTVO U KATEHEZI

U katehezi govor ima bitnu ulogu. S riječ-

ju se pospješuju susret s Bogom i obraćanje. I stoga nas ništa ne smije spriječiti od tog zadatka: Osjeća se potreba da katehetska riječ bude u isto vrijeme suvisla i značajna, pa otud i zahtjev da se katehezu oslobodi od onoga što može zasjeniti ili oslabiti Božju riječ. Njemački kateheta Halbfas smatra da udaljanje od Crkve i njezinih smjernica nije samo logična posljedica grešne izopačenosti ili materialističkog usmjerenja svijeta i čovjeka, već se temelji i na egzistencijalnoj udaljenosti Crkve i njezina govora od konkretnog života.¹

U komentaru dokumenta naše biskupske konferencije o religioznom odgoju i katehezi, Josip Baričević s pravom kaže: „Svi se ciljevi, svi se sadržaji, svi se metodički pristupi i mediji komuniciranja u religioznom odgoju i katehezi nerazdruživo ‚slijevaju‘ i konkretno uprisutnjuju, ‚utjelovljuju‘, u jezičnom, govornom, verbalnom i neverbalnom komunikacijskom činu. U jeziku, u govoru kojim – na najrazličitije načine izričemo sebe i želimo stupiti u komunikaciju s drugim – utjelovljuje se, živi i dalje se prenosi naša slika o čovjeku i naš odnos prema njemu, naša slika o Bogu i naš odnos prema Bogu, naša slika i naš odnos prema sveukupnoj stvarnosti... Zato je prijeko potrebno da se u svojim evangelizacijskim i katehetskim nastojanjima usredotočimo na korjenitu obnovu jezika, govora vjere u vjeronaučnim i drugim oblicima evangelizacijskog i katehetskog rada”.²

Ta je obnova tim potrebna ako imamo pred očima današnju svijest povijesnosti svega i relativnosti svih mišljenja. Drugim riječima, svaka formula ovisi o povijesnom iskustvu koje imamo i o položaju u kojem se nalazimo. Da razumijemo prošlost, moramo imati pred očima sadašnjost. S našim „danas” u prošlosti možemo otkriti budućnost. Nova hermeneutika stavlja naglasak upravo na subjekt, i to već od prvog trenutka približavanja tekstu. Upravo ovaj egzistencijalni horizont subjekta predstavlja danas za katehezu veći problem. Tako je ozbiljno došla u pitanje kateheza koja se shvaća u prvom redu kao „doktrina vjere” za učenika ili isključivo navještaj spasiteljske poruke, s pretpostavkom da čovjek živi u vjeri, ili bi trebao živjeti. Subjekt i svijet su se promijenili,

sekularizirali. Spomenuti kateheta Halbfas napominje da vjersko poučavanje ne vrši biblijsku interpretaciju iz ljubavi prema Bibliji, već iz ljubavi prema današnjem čovjeku da bi on pomoću Biblije i drugih vjerskih svjedočenja mogao postići slobodu da živi svjesnu egzistenciju u svojem svijetu. To znači da horizont ljudskog postojanja predstavlja osnovno hermeneutsko mjesto u koje se sam biblijski tekst smješta i odakle odgovara na čovjekova pitanja.

Dva su temeljna određenja vjere koja se predaje: poruka i iskustvo. Poznato je da „vjerovati” ili „biti vjernik” znači nešto znati, tj. imati u sebi, posjedovati, prihvaćati izvjesnu poruku (vjere): npr. „Isus je Sin Božji”, „Isus je sin majke Marije”, „Isus je sada živ”, itd. Vjera međutim nije samo znanje (obaviještenost da je nešto tako) nego također određeno osobno iskustvo. Po tome, „vjerovati” ili „biti vjernik” znači ne samo nešto znati već i nešto iskusiti, doživjeti nešto na osebujan način (kako to ne mogu oni koji nisu vjernici): kao što npr. ljudi koji vide imaju iskustvo i doživljaj svijeta osebujno drukčije nego ljudi koji ne vide (premda imaju oči); ili kao što zdravi imaju iskustvo svijeta i života i rada drukčije nego bolesni, i tako redom. Vjera je dakle i neko osobno ljudsko iskustvo. Postavlja nam se bitno pitanje za pitanje opstanka Crkve: kako prenositi danas, putem kateheze, vjeru – kao poruku i kao iskustvo? Bitno je znati da komunikacija poruke nema smisla ako u isto vrijeme nije i komuniciranje životnog iskustva.

Svaki autentični jezični izražaj odnosi se na iskustvo. Stoga jezični izričaj koji se ne temelji na iskustvu, ostaje bez značenja. Govor nastaje ukoliko postoji neko životno iskustvo. Danas se postavlja pitanje: ne treba li „slušati” život da bismo shvatili „riječ”? Uzmimo npr. tvrdnju „Bog postoji”. Koji smisao ima ta for-

¹ Halbfas H., *Fundamentalkatechetik. Sprache und Erfahrung im Religionsunterricht*, Patmos-Verlag, Düsseldorf, 1968, str. 79-80.

² Baričević J., *Obnova religioznog odgoja i kateheze u našoj crkvi*, u: Bogoslovska smotra, LIV (1984)1, str. 54.

mula? Ako se ona ne odnosi na naše postojanje i ne izvire iz životnog konteksta, kao takva ne govori ništa. Sve ovisi o tome da li je netko u povijesti upotrijebio tu formulu polazeći od životnog konteksta, tj. da li je postojao trenutak u povijesti u kojem je ta izreka imala smisao i stoga oni koji se uspijevaju pozvati na taj kontekst, uspijevaju i razumjeti tu frazu. Prorok ili drugi sveti pisac najprije je osjetio (iskusio) Božje djelovanje i prisutnost, a onda je (nadahnut) to opisao na način kako je mogao. Ako Bog ne postoji, naš govor je šutnja, tj. ako u dubini egzistencije ne postoji „Život“, ako u dubini svakog našeg čina ljubavi nema „Ljubavi“, ako u dubini svake naše težnje ne postoji „Dobro“, svaka je formulacija bez smisla, ne govori ništa.³

Kroz duže je vrijeme kateheza shvaćala iskustvo (življeni život) kao praktičnu primjenu jedne teorijske istine ili kao neko produženje povijesne stvarnosti izražene u Bibliji, dok se nije shvatilo da je cio čovjekov život sadržaj kateheze⁴.

Katehetski pastoral više ne smatra osobno iskustvo kao neki „držač mosta“ za navještaj, već ga uzima u sadržaj kateheze. Moje je iskustvo otvoreno prema „biti više“, to znači prema susretu s preciznim događajem povijesti spasenja i Kristove osobe. To je jedan od osnovnih kriterija za stvaranje pravog katehetskog govora.

Semantička kolijevka, dakle, religiozne formule (a pod formulom se ne podrazumijeva samo verbalni izraz već i stavovi, ponašanja, opcije) jest životna situacija. Teolog U. von Balthasar umjesno primjećuje da Objava ne pada s neba da bi ljudima saopćila izvana i s visine transcendentne tajne. Bog govori čovjeku unutar svijeta i polazeći od njegovih iskustava⁵. Alfabet kojim se Bog služio, tj. naše ljudsko postojanje, promjenjiv je i uvijek otvoren širem i kompletnijem smislu. Dokument naše biskupske konferencije izričito kaže: „Problem govora ne rješava se površnim prilagođivanjem suvremenom načinu govora, nego stvaralačkim susretanjem autentičnog općeljudskog iskustva s iskustvom vjere sadržanim u kršćanskoj poruci; stoga je važno i potrebno da u stvaranju novoga govora sudjeluju svi koji iskreno žele

čuti Božju riječ i primiti je kao svjetlo i stvaralačku snagu za oblikovanje svoga ljudskog i vjerničkog života.”⁶

SUŽIVLJAVANJE SA SVIJETOM

Iz rečenog slijedi da jedna od opasnosti za govor vjere danas stoji u činjenici da „formule vjere” izriču i čuvaju samo „ljudi za stolom”. To je tzv. „kabinetski govor”. Riječ tada gubi domišljatu snagu jer se odvojila od života, postaje formalistička i nedjelotvorna. Te formule ne govore o „životu”. Riječi su, naime, djelotvorne samo u onoj mjeri u kojoj odražavaju život. Ponovno rađanje govora, a time i aktualan preporod kateheze, ima se zahvaliti činjenici što je teološki govor u uskom dodiru sa životom, u komunikaciji s drugima.

Danas katehetečari ističu da „naučiti govor” znači biti na neki način „solidaran sa svijetom”, u prvom redu sa životom katehizirana. Slijedi da je životna situacija vjeroučenika polazišna točka i mjesto za svaki razumljiv govor. To znači da je kateheta pozvan da živi svijet, tj. da se osjeća u svijetu jednostavnih ljudi koji osjećaju potrebu za spasenjem, a ne da pripada nekom visokom i kreposnom svijetu koji je definitivno regulirao sve svoje probleme. On se na neki način ukrcava u brod povijesti ljubavi i milosti, koja ne pruža laka rješenja, ali poziva na stalna nadvladavanja, na rast, u želji da pomogne mladima da ostvare svoje dubinske težnje⁷.

³ O važnosti ljudskog iskustva u katehezi, točnije rečeno o suodnosu poruke i iskustva, potrebno je vidjeti djelo poznatog katehetečara J. Gewaerta, *Esperienza umana e annuncio cristiano*, LDC Torino—Leuman, 1975. (prevedeno na hrvatski jezik u izdanju Katehetskog salezijanskog centra u Zagrebu).

⁴ usp. M. Van Caster, *Pour un éclairage chrétien de l'expérience*, u: *Lumen Vitae*, 24(1969), str. 429.

⁵ usp. Von Balthasar H.U., *Parole de Dieu et Liturgie*, Paris, ed. du Cerf, 1965, str. 80.

⁶ Biskupi Jugoslavije, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983, br. 39.

⁷ usp. C. Bucciarelli, *Appunti sulla catechesi giovanile*, u: *Orientamenti pedagogici XVII*(1970) 5, 81.

Kateheta ne može ostati gluha na govor današnjeg čovjeka. Vrijedi spomenuti upute jednog marksista svojim: Što više uspijete upoznati svoje učenike, njihov govor, pozivati se na njihovo iskustvo i služiti se njima, tj. tim iskustvom da biste pomogli da shvate nove ideje, tim više će vam uspjeh biti osiguran.

Ovo stvara uvjete za egzistencijalni katehetski govor. Dijalog, naime, s Bogom ne može ostati na planu diplomatskog umjetnog govora, izvan podloge ljudske tjeskobe, boli i očajanja.

S Bogom čovjek govori takav kakav jest, sa svom bijedom, ograničenošću, tjeskobom, nerazumijevanjem. Biblijsko nadahnuće psalterija jamči nam opravdanost dijaloga kojim se Bog izložio da bi započeo trajan dijalog s čovjekom.

GOVOR – KAKO – SASTAVNI DIO NAVJEŠTAJA

Temeljna katehetska spoznaja danas jest da su pitanja ŠTO (tj. sadržaj) i KAKO (način komuniciranja) dubinski povezani u ciljevima, sadržajima, metodičkim pristupima i medijima komuniciranja. Govor ili jezični izražaj nije jednostavno instrument za navještaj, već čini sastavni dio samog navještaja. Dok to ne shvatimo, i to upravo na ovim našim prostorima, bit će i dalje velikih nesporazuma na svim razinama, osobito u ponudama katekizama i katehetskih materijala. Smatram da nakon izlaska biskupskog dokumenta o katehezi ne bi ipak smjelo biti većih razmimoilaženja, osim ako želimo namjerno zaobilaziti ono do čega je Crkva dosad došla, povezujući se pri tom na neku vjernost tradiciji.

Govoreći o nužnosti vođenja računa o četiri bitna elementa u katehezi, tj. o ciljevima, sadržajima, metodičkim pristupima i medijima komuniciranja, što spada u katehetski čin, spomenuti dokument kaže: „U programiranju i praktičnom izvođenju religiozno-odgojnog i katehetskog rada jednaku brigu treba voditi o pravilnom postavljanju ciljeva te praktičnom izboru sadržaja, metodičkih pristupa i medija

komuniciranja.”⁸ To znači da svakom elementu treba posvetiti dužnu pažnju ne zapostavljajući jedan na račun drugoga. Čini se da je upravo „način komuniciranja” bio dugo vremena zapostavljan i smatran čak nevažnim. Jer sadržaj je onaj koji je isključivo važan. Tako se znalo pisati i čuti i na našim stranama da je pitanjem komuniciranja, tj. „kako” samo neka „ambalaža” da se lakše „proda određena roba”. I događa se da ta tzv. „ambalaža” ne može sakriti često problematičnu sliku o Bogu i čovjeku, koju u sebi nosimo i koja ipak nije adekvatan odraz onoga što Crkva i teologija danas misle o čovjeku i Bogu. Naš govor očito odaje, kažu katehetačari, kakvu sliku o Bogu i čovjeku nosimo u sebi, tj. kakvog čovjeka i kakvog vjernika želimo oblikovati⁹. To znači da je nužna obnova našeg teološkog i antropološkog pristupa cijeloj ljudskoj i vjerničkoj stvarnosti današnjeg čovjeka¹⁰.

Drugim riječima, temeljno je pitanje koje i kakvo poimanje čovjeka i njegove situacije izražava određena kateheza. Ako naš govor, naši stavovi i ponašanje čovjekovu profanu stvarnost smatraju kao nešto tuđe religioznim preokupacijama, pa je čak preziru, onda je razumljivo da je taj čovjek sve skeptičniji prema poruci koju mu nudimo. Naprotiv, Crkva Drugog vatikanskog sabora prožeta je upravo simpatijom prema čovjekovu svijetu i poštivanjem prema autentičnim ljudskim vrednotama. Priznaje da duboke kulturne transformacije obvezuju vjernike na duboko promišljanje cijelog sadržaja vjere, s ciljem da bi onaj „kako” odražavao zaista autentičnu poruku evanđelja. „Kateheza je – kaže katehetačar Alberich – postavljena pred zahtjevan i kompleksan zadatak koji zahvaća cio njezin sadržaj ali također metodološke i organizacijske aspekte”¹¹. Znači da se ne može odvojiti „kako” od „što”. Jedino će se tako na „pozitivan način odgovoriti na optužbu zatvaranja i nemara koji se

⁸ Radosno naviještanje, br. 44.

⁹ Baričević, str. 52.

¹⁰ Alberich E., *Orientamenti attuali della catechesi*, LDC Torino—Leuman, 1971, str. 49-56.

odnosi na tradicionalnu katehezu”¹². Upravo ovo otuđenje govora kateheze od stvarnosti odgovorno je za nerazumijevanje a onda i odbacivanje kršćanske poruke. Sekularizirana svijest današnjeg čovjeka ne miri se sa „svetim” rječnikom koji je dalek ovom svijetu.

Upotrebljavati aktualni govor ne znači već od početka zatvoriti se u izričito profane i vremenite teme. Tako neki ocjenjuju i tzv. antropološku katehezu smatrajući da prelazi u neko antropologiziranje, da je u njoj prisutna u glavni „horizontala”. Očito je da se radi o velikom nerazumijevanju pravog usmjerenja antropološkog polazišta u katehezi. Jer takav govor analizira i tumači ono što čovjek živi u stvarnoj situaciji pomoću smisla koje Krist daje našem postojanju. To je osobito prisutno u holandskom katehetskom pokretu i definiciji kateheze kao „osvjetljenja ljudskog postojanja”. To je egzistencijalni govor koji poziva čovjeka da gleda iskreno u svoju nutrinu vodeći ga da dopusti da ga obasja Kristovo svjetlo. Dok mu objavljuje Boga, u isto vrijeme objavljuje mu njegov osobni misterij, otkriva njega njemu samome i čovjek počinje sebe dublje shvaćati. Važno je naglasiti da takva kateheza ne govori o Bogu „u sebi”, već o tome „kako je i koliko za nas”. Svaka se istina promatra u odnosu na čovjeka. Riječi i izričaji u Bibliji sve su drugo nego neka filozofska formulacija koja bi bila nešto iznad čovjeka.

Jednom riječju, čimbenik što jezičnom izričaju daje takav sadržaj nije „što” već „kako”. Sadržaj religioznog komuniciranja jest cijela ljudska stvarnost, koja dakako može biti promatrana i prihvaćena bez Boga i bez Krista. A sadržaj, tj. Kristov prijedlog, dolazi na vidjelo i prihvaća se samo ako se utjelovi u prave riječi. Govoriti o Bogu znači govoriti o ljudskoj stvarnosti kako bi joj se pomoglo da dođe do „svoje istine”, do temelja u Bogu. „Navještaj Krista ne sastoji se u ponavljanju njegova imena, u dogmatskom jeziku koji više nije razumljiv (osim za one koji su inicirani), već u strpljivom pitanju smisla egzistencije, povijesti i kulturnih vrednota što ga traže naši suvremenici; i izraditi sa svim ovim materija-

lima takav govor koji će značiti, pomoću kojeg će Isusovo ime zadobiti ponovno značenje, upravo teološko značenje.”¹³

Kriza govora izaziva krizu vjere. Nikad Božja riječ nije bila u tzv. čistom stanju. Ona je uvijek Božja riječ koja odjekuje u ljudskoj stvarnosti na čovjeku shvatljiv način.

NAŠA KONKRETNA PRAKSA I KATEHETSKI MATERIJALI

U spomenutom komentaru biskupskog dokumenta ističe se da se ova nužna osnova kateheze, a time i govora, „ne može ostvariti i uvijek iznova ostvarivati ako u trajnom stvaranju novog jezika, novog govora vjere – polazeći, dakako, od već stvorenog najraznolikijeg, vrlo bogatog i stvaralačkog izricaja vjere što je utkano i što živi u mnogostrukim životvornim tokovima pisane i usmeno prenošene dvotisućljetne Tradicije Kristove Crkve – ne sudjeluju i evangelizatori i evangelizanti, i kateheze i katehizanti, unoseći u „tkanje” novoga govora svoja najdublja ljudska i vjernička pitanja i iskustva.”¹⁴

Smatram, stoga, da je opravdano zapitati sve one koji nude svoje katehetske materijale da li dovoljno poštivaju duh i smisao ovog biskupskog dokumenta, osobito kada je riječ o katekizmima koji su nastali u sasvim drugom kontekstu, a pretendiraju da jednako važe i danas. Čini mi se da je svatko dužan u savjesti postaviti sebi pitanje „vjernosti Bogu” i „vjernosti čovjeku” ovdje i danas, što zapravo spada u temelje svakog katehetskog čina. O tome se mora zapitati ne samo onaj koji prešampava i nudi određene materijale, već i onaj koji ih upotrebljava ili tako općenito radi u praksi, tj. kao da se ništa nije promijenilo u svijesti čovjeka i shvaćanju Božje objave.

11 Alberich, str. 105.

12 Alberich, str. 105.

13 usp. Moingt J., *Transmission de la foi*, u: *Etudes*, 5(1975), str. 760.

14 Baričević, str. 54.

S tim u vezi treba reći da danas katehetaičari ističu i činjenicu da određeni govor i kateheza uopće ponekad prelaze u odgoj za nevjeru¹⁵. A to se može lako dogoditi ako se pretjera u gomilanju vjerskih sadržaja, ako se vjeru „sentimentalizira” u načinu iznošenja i prikazuje kao nešto „palo s neba”, daleko svijetu djeteta. Ako se vjeru nauči samo kao skup nekih tajnih navještaja što treba znati napamet, kao zbir propisa i zabrana, nije čudo da se u odrasloj dobi ili već u mladosti sve to odbaci kao teret. Osobito je pogrešno u načinu predstavljanja vjere staviti u prvi plan zapovijed, obavezu i propis. Prisjetimo se govora nekih naših katekizama samo npr. o grijehu. U „govoru vjere” još se uvijek previše vidi „sinajska munja” zapovijedi, a malo Kristov radosni poziv i njegov manifest sadržan u blaženstvima. Na taj način odgoj vjere riskira da mladima dadne utisak kako Bog želi pokoriti, čak rezignirane ljude, strašljivce i slabiće, što pomalo postaje „škola ateizma”.

Ne voditi računa u katehezi o „kako”, „koliko” i „kada”, već inzistirati na akumuliranju znanja koje će kasnije trebati, znade dovesti do velikog i opasnog zasićenja. Njemački katehetaičar Stachel kaže da takav stil vodi do toga da djeca postanu prerano „katolički mrtva”, znači neosjetljiva i za kakav daljnji rast u vjeri i doživljaj radosti otkrivanja i susretanja s Kristom. Tako možemo susresti djecu koja, želeći na poticaj katehete pokazati da znaju, daju „pobožne” odgovore, barataju izrazima kao da sve znaju o životu i smrti, dobru i zlu, Bogu, grijehu, raj, paklu...

Simplicistički, retorički i pobožni stil stvara klišeizirani govor koji mlade sve više udaljuje. Samo malom broju uspijeva kasnije ispitati pitanja o životu i vjeri na ozbiljan način tako da mogu oblikovati — usprkos onom usmjerenju u djetinjstvu — zreli i trijeznu kršćansku ideju o Bogu i svijetu¹⁶.

Katehetski kongres u Rimu (1971.) ukazuje na potrebu da se nadvladaju intelektualističke i moralističke težnje u katehezi. Drugim riječima, da se nadvlada govor koji često djeluje kao otuđujući. S tim u vezi francuski katehetaičar Colomb kaže: „U našoj katehezi pos-

toji opasnost zbog težnje da se kršćanstvo prikaže kao nešto žalosno i negativno, legalističko i minimalističko, koje je više mrtvljenje i pokora nego hvala, radosno zalaganje i zahvaljivanje. Jasno je da se ne smije zaboraviti ni umanjiti tajna grijeha, križa, ali rezultanta naše kateheze treba biti radosna vijest, evanđelje”¹⁷. To znači da se djetetu već unaprijed sugerira da je prihvaćanje cjelovite vjere teret, pritisak i neugodnost. ¹⁸

U tom smislu treba priznati da je naš odgoj previše inzistirao na intelektualnosti čina vjere poistovjećujući je sa sigurnošću njezina sadržaja, pojmovnog i vezanog na formulu. A neposredni cilj navještaja nije da prenosimo pojmove, već da budimo vjeru u Boga koji spašava po Kristu. A u ovom svijetu, često obilježenom kao „svijetu bez Boga”, kršćansku je poruku potrebno predstaviti kao poruku radosti i kao svijet vrednota koje osmišljaju život. Samo ukoliko je poruka radosti, vjera je u stanju da dadne smisao (što suvremeni ateizam ne zna učiniti) aktualnim čovjekovim spoznajama i predstaviti se u biti kao posvještenje i prihvaćanje Boga i njegovih ponuda¹⁹. Zato će govor o vjeri prerastati u govor o osobnoj viziji, to znači u terminima susreta, prijateljstva, zajedništva, promocije i uzdizanja čovjeka, oslobađanja, prihvaćanja, sudjelovanja... u odnosu na Boga i čovjeka²⁰.

Katehetski govor treba se, dakle, hraniti u pravom smislu osobnim kategorijama koje proizlaze iz svijeta međuosobnih odnosa. Ići na vjeronauk znači ponovno tražiti smisao vla-

¹⁵ usp. Betz Otto, *Führt religiöse Erziehung zum Unglauben*, u: Betz C., *Die Zumutung des Glaubens*, Verlag J. Pfeiffer, München, 1969, str. 14-21.

¹⁶ usp. Stachel G., *Religiöse „Sprüche” im Kindersalter*, u: *Katechetische Blätter*, 92(1967), 93-95.

¹⁷ Colomb J., *Un luogo attuale della catechesi nell'insieme della Chiesa*, u: *Concilium*, 6(1970), str. 45.

¹⁸ usp. Šagi—Bunić T., *Apostolsko vjerovanje ili glavne istine*, u: *Svesci* 14(1969), str. 74.

¹⁹ usp. Feifel E., *Die Glaubensunterweisung und der abwesende Gott*, Verlag Herder KG, Freiburg im Breisgau, 1965.

²⁰ Alberich E., *Natura e compiti di una catechesi moderna*, Torino—Leuman, 1972. str. 44.

stitog života, tj. smisao igre, biti zajedno, svečanosti, pitanje zla, nepravde, zalaganja, svijeta odraslih itd. Ali ne tako da se na te stvarnosti, na život, gleda kao na nešto što rastresa govor o Bogu, Kristu i sakramentima. Dijete će se „osjetiti kod kuće” ako se na vjeronauku osjeti zahvaćeno svim svojim interesima, željama i težnjama u traženju njihova značenja. Tako mu Krist neće doći u susret „padajući s neba”, već s one druge strane svakidašnjice, znači više od onoga što vidi.

Po tim kriterijima bilo bi uputno upustiti se u analizu naše kateheze, ponajprije naših katekizama. Smatram da je to nezaobilazan zadatak, osobito nakon izlaska biskupskog dokumenta koji je sada uporišna točka za svaki daljnji govor o katehezi. Očito je da će naš katehetski govor trebati usvojiti već neke dogođene pomake, ali i učiniti nove korake. Tako govor o vjeri neće biti govor o bijegu od svijeta, nego o bijegu od površnosti u dubinu stvarnosti, onamo gdje se odražava lice Božje, kao što nas upućuje „Gaudium et spes”. U tom smislu neće trebati zaboraviti svijet kako bismo se mogli zadržati s Bogom.

BUDUĆNOST AUTENTIČNOG GOVORA U ZAJEDNICI

Uza sve to što je potrebno neprestano prericanje vjere, ipak treba reći da to još nije dovoljan motiv da čovjek prihvati vjeru, da uđe u zajednicu vjere i da se angažira. Potrebni su svjedoci vjere koji govore čitavim životom, koji su prožeti evanđeljem. To se u prvom redu odnosi na katehetu, a onda na roditelje i cijelu zajednicu. Tko ne živi vjeru autentično i dubinski, ne zna o njoj govoriti. Njegove formule zvuče prazno i lišene su spasiteljske snage. Samo onaj koji živi autentično, uvodi u povijest nove razloge i riječi koje još nisu izrečene. Jer riječi su djelotvorne samo u onoj mjeri u kojoj odražavaju život. Treba reći da doktrinalne spoznaje nisu svrha formacije kateheta. Opći katehetski direktorij kaže: „Formacija je, naime, potpuna tek onda kad katehist postane sposoban pronaći najprikladniji način

priopćavanja evandeoske poruke kako skupovima tako i pojedincima koji se nalaze u uvijek različitim i posebnim okolnostima.”²¹ Dokument naših biskupa, iznoseći načela za vjerno i stvaralačko prericanje kršćanske poruke u razumljiv govor, kaže: „U stvaranju novoga govora vjere uspješno može sudjelovati samo onaj navjestitelj u kojega je kršćanska poruka u dovoljnoj mjeri postala njegovo osobno iskustvo”.²²

Obnovljeno poznavanje poruke i dubinsko proživljavanje vjere unutar svijeta bitan su zahtjev za onog koji želi pravo katehetski govoriti.

A za takav zadatak nije moguće da ostane sam. Tajna vjere i priopćavanja tako je kompleksna da je nemoguće da bi iskrsla preko iskustva pojedinca ili čak jedne grupe. To je zakon zajedništva i nitko ne može pretendirati da posjeduje tajnu istine i načina komuniciranja. To je opasnost usamljenih kateheta, katehetačara ili pojedinih grupa. Pravi se govor tako ne stvara, nego u zajedničkom traženju.

Danas se ujedno stavlja naglasak na važnost postojanja živih zajednica vjere, koje svojim životom i djelovanjem postaju najbolji „govor” koji već dijete dobro razumije, a pogotovo mladi. Talijanski biskupski temeljni dokument o katehezi kaže da moderno katehetsko iskustvo potvrđuje činjenicu da su najprije katehete a zatim katekizmi, no još prije kršćanska zajednica. To znači da je potrebno stimulirati naše kršćanske zajednice da preuzmu svoju staralačku ulogu. Te zajednice ili manje grupe u sklopu zajednice jesu mjesta i momenti razmišljanja o osobnom iskustvu vjere, o onom što živimo, kako bi u konkretnoj situaciji pravo izrazile svoju vjeru u Krista riječju i životom. Zato se upravo takvim zajednicama povjerava zadatak da stvaraju „svoj katekizam”. Treba reći da Drugi vatikanski sabor nije izradio nijedan katekizam, smatrajući baš da je to zadatak mjesnih crkava, većih i manjih kršćanskih zajednica, pod vodstvom bis-

²¹ Opći katehetski direktorij, br. 94.

²² Radosno naviještanje br. 39.

kupa. „Na taj se, naime, način svima omogućuje da – polazeći od svog osobnog iskustva i susrećući se s autentičnim općeljudskim i vjerničkim iskustvom sadržanim u pisanim i drugim izvorima kršćanske vjere – sudjeluju u traženju i pronalaženju razumljivog i autentičnog govora vjere”.²³

UMJESTO ZAKLJUČKA

Sve što je rečeno smatram tek uvodom u problematiku kad je riječ o pitanju govora u katehezi, tim više što je isključiva pažnja posvećena verbalnom načinu komuniciranja. Očito

je da bi trebalo progovoriti i o drugim načinima, vrlo važnim u današnjoj katehezi.

Isto tako trebalo bi vidjeti što sve rečeno znači kad je riječ o konkretnim temama, o njihovu shvaćanju i načinu prezentiranja u određenoj životnoj dobi i situaciji. S tim u vezi važno je vidjeti kako se sve to događa u našim katekizmima. Jer činjenica je da su se mnogi pomaci već dogodili, ali još nisu dostatno uočeni, pa je i to jedan od glavnih razloga neprihvatanja novijih priručnika od strane pojedinih kateheta.

Te zadatke ostavljamo za drugu priliku.

²³ Radosno naviještanje, br. 39.